

Sáng chúa nhật vừa rồi, trên đường đi làm, ghé đ&#xăng, tôi có đ&#c một niềm vui nhỏ.

Sau khi tính tiền, người đàn bà thu ngân nhìn mỉm cười và th&#t "một ngày vui" (Have a nice day!).

Trong một xã hội văn minh như Úc đời này, những công nhân máy móc và những công nhân chào hỏi sáo ngữ nh&#u đ&#n đ&# khi những người ta đ&#ng đ&#ng. Những công nhân ngày nào đó, quan hệ giữa người và người không còn đ&#c tô điểm bằng những công nhân và công nhân y thì cuộc sống sẽ như thế nào.

Người Việt nam thường bị ám ảnh bởi những kiêng kỵ. Sáng sớm ra ngõ gặp đàn bà bị xem là xui. Vừa mà chúa nhật vừa qua, công nhân thân thiện của người người phố này ở trên xăng đã th&#c s&# mang l&#i cho tôi một ngày th&#t vui và đ&#ng nhiên là không hề xui. Ở tiệm bán trái cây "Fresco" ở Hornsby, trong lúc đ&#ng sắp hàng đ&# tr&# tiền, tôi theo dõi những người đang mua trái cây ở phía bên kia lối đi, vừa cũng thu&#c vừa của hàng này. Người đi qua kể đi lại niềm nở.

Vừa mà của hàng không công nhân phải công nhân nhân viên nào đ&# theo dõi, bởi vì người ta tin tưởng công nhân có khách hàng nào mua "chôm chĩa" của. Ở nhà quê như chỗ tôi ở công nhân họ, th&#nh tho&#ng đi đ&#c đ&#ng tôi cũng th&#y những người nông dân bày một cái s&#p như tr&#c công nhân đ&# bán các nông sản như trái cây, trứng gà, một ong. Tuy nhiên công nhân th&#y có ai đ&#ng bán hay trông công nhân hàng. Những người nhìn kỹ, người mua hàng sẽ th&#y có một cái hộp như gọi là "honesty box" đ&#c đ&#t ngay trên s&#p. Người mua hàng nào cũng hiểu rằng mình cần đ&#ng l&#y hàng và bỏ tiền vào trong cái hộp đó theo giá đ&#c ghi trên mỗi món hàng. Tiền giấy, tiền công nhân trong cái hộp, nếu công nhân "th&#i" thì khách hàng cũng th&# mà làm. Ngoài con mắt công nhân tâm của chính mình đang theo dõi, công nhân ai biết mình có tr&# tiền và mua sắm công nhân th&#n hay không.

Nhìn c&#nh t&#ng mua bán “t&# biên t&# di&#n” ki&#u đó, tôi c&#m th&#y vui. Vui vì không nh&#ng mình đ&#c s&#ng trong m&#t đ&#t n&#c “may m&#n” nh&# Úc đ&#i l&#i, mà còn c&#m nh&#n đ&#c s&# t&# t&#, l&#ng thi&#n và tin t&#ng c&#a con ng&#i đ&#i v&#i nhau.

Vui &# x&# ng&#i, nh&#ng cũng c&#m th&#y bu&#n m&#i khi nghĩ v&# quê h&#ng. Chuy&#n l&#ng g&#t, đ&#i trá thì đ&#y đ&#y trên các trang báo hàng ngày trong n&#c. Chuy&#n khách du l&#ch ngo&#i qu&#c đ&#n Vi&#t nam m&#t l&#n r&#i tuyên b&# s&# không bao gi&# tr&# l&#i vì b&# tr&#n l&#t cũng không ph&#i là chuy&#n b&#a đ&#t c&#a nh&#ng “th&# l&#c thù đ&#ch”. Đ&#o tháng 9 năm v&#a qua, v&# thăm l&#i quê h&#ng trong tinh th&#n luôn “đ&# cao c&#nh gi&#c”, v&#y mà tôi cũng không tránh kh&#i không bi&#t bao nhiêu “s&# c&#”. Không nói đ&#n chuy&#n mua h&# trong hàng ch&#, không k&# đ&#n chuy&#n “treo đ&#u dê bán th&#t chó”..., m&#i sáng đi vào ch&# l&# tr&# giá hay ch&# đ&#ng x&# r&# mà không mua m&# hàng thì cũng lãnh đ&# nh&#ng câu nói, c&# ch&# khi&#m nh&# khi&#n ph&#i b&# ám &#nh su&#t c&# ngày. Tôi không trách nh&#ng ng&#i đ&#ng bào ru&#t th&#t c&#a tôi. S&#ng trong m&#t xã h&#i mà s&# ch&#p gi&#t, đ&#i trá, l&#a đ&#o, “móc ngo&#c”...đ&# h&#u nh&# tr&# thành lu&#t s&#ng, thì l&#i ng&#c dòng đ&#i không ph&#i là đi&#u đ&# làm. H&# cũng ch&# là n&#n nhân c&#a m&#t ch&# đ&# xây đ&#ng trên đ&#i trá mà thôi.

Th&# gi&#i có lý đ&# lo s&# và đ&# phòng tr&#c s&# bành tr&#ng c&#a Trung Qu&#c. Trong khi lo s&# tr&#c s&#c m&#nh kinh t&# và quân s&# ngày càng l&#n c&#a Trung c&#ng, th&# gi&#i cũng c&#m th&#y b&# đe đ&#a tr&#c làn sóng nh&#ng l&# thói h&# c&#p và cách hành x&# “vô đ&#o” c&#a ng&#i dân và xã h&#i mà “nhân l&# nghĩa trí tín” luôn t&#ng đ&#c dùng nh&# th&#c đo ph&#m giá.

M&#i đây, đài Truy&#n Hình Al Jazeera, &#n b&#n Anh ng&#, đã th&#c hi&#n m&#t thiên phóng s&# v&# đi&#u đ&#c gi&#i là s&# đ&#ng đ&# v&# “văn hóa” gi&#a Trung hoa l&#c đ&#a và Hong Kong. Cũng cùng m&#t dòng máu và m&#t ngôn ngữ, nh&#ng rõ ràng là Trung Hoa c&#ng s&#n và Hong Kong hi&#n có hai n&#n văn hóa khác bi&#t và xung đ&#t nhau. Cu&#c đ&#ng đ&# gi&#a hai bên lên đ&#n đ&#nh đ&#m sau khi nh&#ng ng&#i x&# đ&#ng m&#ng l&#i Internet t&#i Hong Kong đã qu&#n góp trên 100 ngàn Dollard Hong Kong ch&# trong m&#t tu&#n l&# đ&# tài tr&# cho m&#t b&#ng qu&#ng cáo gi&#i là “ch&#ng n&#n châu ch&#u”. B&#ng qu&#ng cáo đ&#c đ&#ng trên báo “Apple Daily” v&# hình c&#a vô s&# châu ch&#u đang xâm l&#n Hong Kong. N&#u “châu ch&#u” là bi&#u t&#ng c&#a n&#n đ&#ch phá ho&#i mùa màng, thì hi&#n nay ng&#i Hong Kong cũng so sánh ng&#i Trung Hoa l&#c đ&#a v&#i m&#t th&# n&#n châu ch&#u. H&# tr&#n ng&#p c&#u nh&#ng đ&#a Anh qu&#c này và làm xói mòn nh&#ng giá tr&# mà Hong Kong đã b&#i đ&#p đ&#c trong su&#t 150 năm s&#ng đ&#i quy&#n cai tr&# c&#a ng&#i Anh. Ngoài nh&#ng quy&#n c&# b&#n nh&# t&# do t&# t&#ng, t&# do ngôn lu&#n, t&# do phát bi&#u, t&# do hi&#p h&#i...và nh&#ng giá tr&# dân ch&#, Hong Kong còn gi&# đ&#c nh&#ng giá tr&# truy&#n th&#ng c&#a Kh&#ng Giáo mà cu&#c cách m&#ng văn hóa c&#a Mao Tr&#ch Đông đã quét s&#ch &# l&#c đ&#a.

Theo th&#ng kê, m&#i năm có đ&#n 15 tri&#u ng&#i Trung hoa l&#c đ&#a vi&#ng thăm và tìm cách &# l&#i Hong Kong, đ&#c bi&#t các ph&#n trong th&#i k&# thai nghén, đ&# h&#ng nh&#ng quy&#n l&#i v&#y t&#, xã

h i t i Hong Kong. Đây là đi u mà ng i dân Hong Kong còn có th ch p nh n đ c. Nh ng có nh ng đi u mà h cho là ng i Trung Hoa l c đ a đã v t quá làn ranh. M t cách c th , ng i dân Hong Kong không còn ch u đ ng n i tr c c nh t ng c a vô s ng i Trung Hoa l c đ a đ n đ t n c c a h mà v n “vô t” s ng nh nhà mình. Chuy n leo lên Taxi đi cho đã mà v n t nh b không ch u tr ti n là chuy n mà ch có ng i dân Trung Hoa l c đ a dám làm Hong Kong. Các máy thu hình các n i công c ng Hong Kong cũng quay đ c c nh nh ng thi u ph “vô t” cho con ti u ti n bên l đ ng. Cách hành x này cũng ch có Trung Hoa l c đ a mà thôi. Dân c Hong Kong cũng c m th y khó ch u không ít khi ph i ch ng ki n c nh ng i ta t nh b ng i ăn u ng trong xe đi n ng m. N u b b t g p đang kh c nh , hút thu c lá, ti u ti n, x rác n i công c ng thì m t trăm ph n trăm ng i đó ch có th là ng i dân c ng hòa nhân dân Trung qu c.

S khác bi t trong cách s ng và c x c a ng i dân Hong Kong và Trung Hoa l c đ a dĩ nhiên ch có th xu t phát t hai cách cai tr khác nhau: m t bên là t do dân ch , m t bên là đ c tài ý th c h . Khác bi t cu i cùng v n là khác bi t trong ý th c v đ o đ c. Ý th c v đ o đ c, v nhân cách, v cách hành x nhân b n khác nhau m t tr i m t v c gi a hai xã h i.

Khác nhau v s phát tri n kinh t , nh ng ng i dân c a hai n c c ng s n anh em “C ng hòa nhân dân Trung Qu c” và “c ng hòa xã h i ch nghĩa Vi t nam” đ u chia s m t m u s chung là: c “vô t” s ng mà không màng đ n nh ng chu n m c đ o đ c n n t ng nh t mà xã h i nào cũng c n ph i có đ t n t i. Nói chung, m t ch đ đ c xây đ ng trên đ i trá không th nào t o đ c m t xã h i có đ o đ c, tr phi là “đ o đ c cách m ng”, t c th “đ o đ c” gi hi u đ cao s đ i trá, l n l o. Chuy n H Chí Minh có l i s ng đ i trá và lu n l o nh th nào thì ngày càng sáng t . Có t n bao nhiêu bút m c cũng không đi n t h t nh ng hành đ ng l a đ o, ngang ng c, tr tr n và vô liêm s c a nh ng ng i c ng s n Vi t nam. Xét cho cùng, c ng s n cũng đ ng nghĩa v i “vô đ o”.

Th c đo s c kh e c a m t xã h i không ph i là s phát tri n kinh t , l i càng không ph i là quân s , mà thi t y u là nh ng giá tr đ o đ c. Công ích không ch là v n minh k thu t hay an sinh xã h i, mà còn bao hàm c nh ng giá tr đ o đ c. Cho đ u có m c s ng th p, nh ng nh ng giá tr đ o đ c mà ng i dân bi t s ng l ng thi n và đ i x t t t i nhau, m t xã h i nh th m i th c s có có công ích cao.

Dĩ nhiên, nh ng k “vô đ o”, đ u tr m đuôi c p, s ng mà không màng đ n nh ng chu n m c đ o đ c thông th ng thì xã h i nào cũng có. Nh ng ít ra, trong m t ch đ có t do, ng i dân còn bi t phân bi t đ c thi n ác và nh t là còn có quy n phê phán cách hành x vô đ o c a nhà c m quy n. Trong các xã h i t do, công ích luôn bao g m c nh ng giá tr đ o đ c. M t chính tr gia, dù có tài ba đ n đâu, nh ng hành x mà không màng đ n nh ng giá tr đ o đ c,

thì khó có thể đứng vững trên quy n l c c a mình. Xã h i M là m t đ i n hình. Các giá tr đ o đ c th n ng v n n m trong chi n d ch v n đ ng b u c a các n ng c viên, dù đ a ph n ng, ti u bang hay liên bang. Trong khi tranh c mà l “léng phéng” hay “lem nhem” v ti n b c hay tình ái thì đ ng mong ra làm “đ y t nhân dân” theo đúng nghĩa (civil servant). Trong khi t i ch c mà l “đeo b n g” và nh t là d i trá hay b i th , thì s ph n l i càng long đong. M t t ng th ng tài ba nh Bill Clinton đã li ng xi ng và suýt b Qu c h i b i nh i m vì hành đ ng “b i th ”, t c quanh co d i trá.

Cu c kh ng ho ng v quy n l c chính tr t i Úc đ i l i hi n nay, xét cho cùng, cũng là m t cu c kh ng ho ng v đ o đ c. M i đây, trong m t cu c thăm dò trên m ng Internet, khi đ c h i n u ch dùng m t ti ng đ mô t th t ng Julia Gillard và ngo i tr ng Kevin Rudd, trong nh i “đ c tính” đ c gán cho bà Gillard, ng i ta th y n i c m nh t là nh ng tnh t “D i Trá” (Liar) và “Không l ng thi n” (Dishonest). V ph n ông Rudd, thì n i b t nh t là hai ti ng “Ích k ” (Egoistical). T t c nh ng danh x ng trên đây đ u n m trong ph m trù “đ o đ c”.

N u ch xét riêng bà Gillard, có l cái tính “d i trá” và “không l ng thi n” c a bà đã khi n cho uy tín c a bà t t đ c th th m trong các cu c thăm dò d lu n. K t nay cho đ n cu c b u c liên bang vào năm 2013 t i, dù bà có đ t đ c bao nhiêu thành t u v chính tr và kinh t đ n đầu đ n a, b n thân bà và cùng v i bà, Lao đ ng khó có thể l y l i uy tín. Dù có th v i chính tr đ n đầu, có l đa s ng i dân Úc v n không ch p nh n m t nhà lãnh đ o nói đó r i l i ch i đó, h a h n đó r i l i ph i tay đó, cam k t đó r i l i ph n b i đó đ b n g m i giá yên v trên chi c gh quy n l c c a mình.

Tôi vui vì th y ng i dân Úc v n còn tr ng ch tín và trân quý nh ng giá tr đ o đ c trong chính tr . Mu n hay không, trong m t th ch t do, ng i dân không ch p nh n chính tr phi đ o đ c.

Là m t tín h u Kitô, tôi đang c g ng s ng tinh th n Mùa Chay nh Giáo h i c a tôi đ y b o. Trong thánh l Chúa Nh t th nh t Mùa Chay, tôi nghe linh m c ch t khuyên nên làm m t cu c “thay đ i”: thay đ i t ác sang thi n, t h n thù sang yêu th n ng, t ích k sang v tha và dĩ nhiên t d i trá sang s th t...Chay t nh thì lu t Giáo h i b o r ng tôi đã quá tu i ăn chay. Còn kiêng khem thì tôi l i kiêng khem theo cách th c a tôi. Tôi thích ăn cá h n th t. Dĩ nhiên cá do tôi câu. Do đó, trong m i ngày th sáu c a Mùa Chay, thay vì kiêng th t nh Giáo h i khuyên, tôi l i ăn th t nh m t “hy sinh”. Tôi th y có nhi u th đ tôi hy sinh h n là th t hay cá. Mà hy sinh và chi n đ u là chuy n c đ i ch không ch có 40 ngày Mùa Chay. Nghĩ cho cùng, v chuy n chay t nh, tôi th y l i khuyên c a ông bà mình th t chí lý: “Thà ăn m n nói ngay còn h n ăn chay nói đ i”.

Sng Đo c t l i là sng v i ng i khác và v i ng i khác. Tình c m gi a ng i v i ng i nhi u khi n y sinh t nh ng chuy n r t nh . Tôi th y yêu xã h i và con ng i Úc h n không h n v i nh ng ân hu to l n đã nh n t x s này mà có l ch v i cái cách bán hàng “t biên t di n” trên các con đ ng quê. Cũng v y, v thăm l i quê h ng, tôi ray r t bu n b c v i bi t bao chuy n nh . Cùng là chuy n nh nh ng chúng ph n ánh s “quan tâm” đ n ng i khác hay không. Cùng là chuy n nh nh ng l i ch a đ ng v n n n l n: Đ o và Vô Đ o. Ph i chăng yêu th ng đ n đ n Đ o và Đ o cũng ch qui v m t m i Yêu Th ng?